

1956 öröksége és a Kádár-korszak

Mint minden népnek, így a magyarnak a történetében is számos ellentétes irányú folyamat, áramlat játszódik le. Egyetlen nemzet sem mondhatja, hogy mindenre büszke lehet, ami megörtént a múltjában.

Vannak azonban nagyon messziről és nagy idő múltával is mérföldkönek számító események, amelyekre büszke lehet az egész nemzet. Ezek az események világítótoronyként szolgálnak a jövőben is, ami nemzedékeknek segít a tájékozódásban és cselekvésben. Az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom eseményei ilyen értéket képviselnek és üzennek a jövő magyar (és talán más nép) ifjú nemzedékeinek is.

Társadalmi haladás és demokrácia

Ha a történelmi fejlődés hosszú vonulatait vizsgáljuk, és számba vesszük a magyar történelem elsüllyednek tűnő, de felszínre hozható rejtett dimenzióit, azt látjuk, hogy az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom eseményei akkor állították talpra az egész magyarságot, amikor Magyarország gazdasági szerkezetét, társadalmi rétegződését és politikai közgondolkodását a fejlett nyugat-európai országokhoz képest 30-50-60 éves lemaradás jellemezte és határozta meg. A lemaradás az 1526-1945 közötti történelem következménye volt; a XIX. század második felében történt gazdasági fellendülés sem tudta ellensúlyozni a több száz éves üres járatot, egy helyben topogást, pusztulást a magyar társadalomban.

Ugyanakkor mindenkor érvényes egy kis nép történelmében az a tény is, hogy sorsának alakulását a legnagyobb mértékben meghatározza és cselekvési lehetőségeit behatárolja a világtörténelmet alakító nagy népek folytonos szembenállása, érdekharc, geopolitikai helyzete és katonai stratégiai törekvése.

A kis népek történelme ebben az összefüggésben itt a közép-kelet-európai térségben, amelyre két oldalról (keletről és nyugatról) egymásnak feszülő nagyhatalmi erők nyomása nehezedett az elmúlt évszázadokban, de

különösen a XX. században, igen tragikusan alakult (s szerintem ez így van napjainkban is).

A közép-kelet-európai politikai térségben különösen tragikusan alakult az elmúlt évszázadokban a magyar sors. Ez abban csúcspodott ki, hogy Magyarország 1920 után elvesztette történelmi területének kétharmadát, s ezt 1945 után a győztes nagyhatalmak ismét megerősítették. A magyar etnikai korpusz egyharmada a megmaradt országterületen túlra került, elnyomott kisebbségi sorsba. Nincs olyan nemzeti köztudat, amely ekkora veszteséget és kirekesztettséget akár 10 egymás után következő nemzedék emlékeztetése által is fel tudna dolgozni és véglegesíteni. S amikor már ezt végleg el is tudná fogadni-fogadtatni önmagával, máris újabb, semmiel sem kisebb, az újabb nagyhatalmi politikai erőviszonyok által kijelölt kihívásokkal kell szembesülnie nemzeti fennmaradása érdekében. Ez akarva-akaratlanul egy időre felejteti az előző történelmi események által ejtett sebeket, hogy azután ismét felszakítsa őket, s új összefüggésben tárja az utókor elé. Az 1956-os magyar események tragédiája abban van, hogy olyan időszakban történtek, amely nem engedte meg végkifejlődésüket, elvétele minden kezdeményezést. Ennek következtében nem teljesedhetett ki demokratikus jellegének két egymásba fonódó törekvése:

1. A korszerű demokrácia-szemlélet a politikai közgondolkodásban, mindenekelőtt nemzeti vonatkozásban vetődött fel és került a történelmi megoldások asztalára.

2. A másik követelmény korszerű kialakítására, megvitatására, megismertetésére, akár csak részleges feldolgozására, az elfogadtatásra a magyar politikai köztudatban nem maradt idő. Mindössze, néhány napnyi-órányi idő maradt arra, hogy a társadalmi haladás igazi kérdéseit a maguk mélységében, szövevényes összefüggéseiben akár csak érinteni is lehessen. Mindennek a végére ismét pontot tett az idegen beavatkozás – az idegen csizma az asztalon.

Az erőszakos intervenció akkor történt, amikor a magyar társadalom szerkezete félévszázados, a politikai

közgondolkodás (sok tekintetben konzerválódva és elzárva a modernitástól és korszerű eszmei áramlatoktól) még ennél is nagyobb lemaradásban volt a fejlett nyugati országokhoz viszonyítva. E két tényező együttvéve lehetővé tette, hogy Kádár János hihetetlen gyorsan és eredményesen stabilizálja a magyar társadalmat, társadalmi köztudatot és politikai közgondolkodást. Ma hihetetlen, de így van: a társadalom akkori politikai kezdeményező és szervező erejét, a Magyar Dolgozók Pártját (vagyis a kommunista pártot) átszervezte és Magyar Szocialista Munkáspárt néven talpra állította. Ez a párt már 1957 végére ismét csaknem 250 000 aktív taggal és még ugyanennyi rokonszenvezővel rendelkezett (akik a következő évtizedekben szintén aktív párttagok lettek). S ezen mai ésszel el kell gondolkodni, mert ennyi embert semmilyen fenyegetés nem kényszerített egy pártba. Eszmei szolidaritásra és aktív közéleti szerepvállalásra ennyi ember retorzióval nem kényszeríthető, de előjogok ígéretével sem.

Nyilvánvaló, hogy az előző történelmi fejlődés folyamán a magyar politikai közgondolkodásnak több vagonja is kisiklott a modernitás vasúti pályájáról!

Ha a politikai elit egy társadalmat tömegtársadalommá tesz, s ilyenként irányítja, szélesre tárja a kaput a téveszmék előtt. E téveszmék mindaddig élnek, amíg a tömegtársadalom alapjai meg nem inognak.

Az 1956-os események utáni eredményes stabilizáció titkait is abban az előző történelmi üresjáratban, más jellegű téveszmékben, a modernitás iránti érzéketlenségben, a kor mindenkori kihívásai előtti vakságban kell keresni, amelyekre a Kádár-korszak alapozott és beépítette saját téveszméit. Lehet úgy is fogalmazni, hogy a félszázados lemaradás tudatos vállalásoknak a folytatásában keresendő, amelyre az 1956-os eseményben ráéreztek, de nem tudták a politikai közgondolkodásban tudatosítani. Az érdekeken alapuló eszmei tisztánlátást a társadalom minden rétegében ismét elködösítették, s ezáltal lehetetlenné tették, hogy végre egyszer napirendre kerüljön a politikai erőszaktól és önkénytől mentes gazdasági fejlődés és társadalmi átalakulás. Látszólag becsukták az előző politikai vezetés által gyakorolt politikai erőszak és önkény előtt a nagykaput, hogy utána számtalan kiskaput nyissanak egy sokkal kifinomultabb, fondortalatosabb, képmutatóbb önkény előtt. Ez a manipulatív ön-

kény mindig az elnyomott társadalmi közvélemény önkéntes beleegyezésére apellált. Sikerült kifejlesztenie tömegméretekben az alakoskodó, kétszínű, képmutató ember jellemét. Az emberek egyéni akarátát egymás ellen játszotta ki, s így ragadta meg a maga számára a politikai kezdeményezést, a hatalmat az egész társadalom felett. A tömegtársadalom alapjait megerősítve törpévé és egyszerűségűvé tett minden embert a közéleti megnyilvánulásaiban. Sajnos, ezek a látszólag „közmegegyezésen” alapuló folyamatok túléltek még a Kádár-korszakot is. Ma is jelen vannak, s majd csak a jövő fogja kigyomlálni őket.

Az 1956-ot követő időszak tehát válasz nélkül hagyta az 1956-ban csupán pontokban és kiáltványokban tételen megfogalmazott kezdeményezést a társadalmi haladás kérdéseit illetően. A „gulyás-kommunizmus” és a „legvidámabb barakk” öröme lett a válasz 1956 kezdeményezéseire. Tudatosan megcélzott politikai gyakorlattá vált 1956 feledtetése és feledése, a hatalmat veszélyeztető közelmúlttól való elfordulás, a politikai elit korszakos mulasztásainak a „jóindulatú önbírálata”, minden közéleti következmény nélküli elnézése. Mindaz, ami legrosszabb a politikai közgondolkodásban. Arra, amire az idő rövidsége miatt az 1956-os események nem adhattak feleletet, a Kádár-korszak olyan téveszmén alapuló hazugsággal válaszolt, amely újabb 35 évre vetette vissza a magyar társadalom átalakulását és átrétegződését. Olyan zsákutcába vezetett, amelybe 1987-ig nem engedtek még csak betekintést sem. Csak 1987-ben vált egyszerre világossá mindenki előtt, hogy a magyar gazdaság és társadalom mély gödörbe került. Ekkor valóban politikai közmegegyezés született. A demokrácia politikai és jogi intézményrendszerét új alapokra fektették. Az idő azonban ismét rövidnek bizonyult ahhoz, hogy a társadalom minden rétegének köztudatában érvényt nyerjen a korszakváltás szüksége. A Kádár-korszak iránti nosztalgiázásnak még élnek a gyökerei. Az a tény, hogy a magyar társadalom a tizenkilencedik század kezdetétől egészen 1945-ig nem a legkisebb (mint a nyugat-európai államok), hanem a legnagyobb társadalmi és osztályellentétek élén táncolt, rengeteg feudális csökevényt konzerválva és húzva maga után, Magyarországon nem kedvezett a szociális kérdésekre érzékeny polgári baloldal (a polgári társadalom politikai és jogi intézményrendszerét méltányoló szociáldemokrácia) szerveződésének. Nyugat-Európában ugyanakkor a polgári baloldal programcéljaiban és eszmei értékrendszerében tovább erősítette a polgári társadalom gazdasági alapjait (a magántulajdont, a piac-

orientált vállalkozást és szabad versenyt), a politikai és jogi intézményrendszerét (a többpártrendszerre épülő parlamentarizmust és polgári jogok elért szintjét). Ugyanakkor sikra szállt a társadalmi szolidaritás és szociális kérdések rendezéséért is. Magyarországon ezzel ellentétben mindig ingatag és zavaros eszmeiségű elképzelések jellemezték a polgári baloldalt. Ez a szociális kérdésekre érzékeny polgári baloldal (amely képes lett volna az egész társadalom nevében megszólalni) 1956-ban is hiányzott a gomba módra létrejövő pártok palettáján. Ennek messzemenő következményei lettek, annál is inkább, mert a pár nap alatt létrejövő és tiszavirág-életű jobboldali pártok sem fogták fel és fogalmazták meg programcéljaikban teljes egészében azt a törekvést, annak a jelentőségét, hogy csak az a párt lehet erős eszmeileg és szervezetileg, amely a társadalom valamennyi rétege érdekeit is felvállalva és saját részérdekei közé beiktatva akarja politikai akaratát érvényesíteni. A Kádár-korszak ezt az úrt sikeresen töltötte be a saját javára fordítva. A hatalom megragadásában ezáltal lett erőssé, de ezzel egyszersmind feladta a gyorsabb gazdasági fejlődést és a társadalom gyorsabb modernizálásának a célját. Nem szolgálhat mentségére, hogy ugyanez történt az összes kelet-európai országban is a Szovjetunió vezetésével. Ekkorra már ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy Nyugat-Európában a gazdasági fejlődés és társadalmi felemelkedés újabb mozgatórugót és szervező erőt kapott a tudományos-műszaki forradalom által, ami értelmetlenné tette a munkás-paraszt munkáról alkotott addigi fogalmakat, azaz ezeknek is új értelmezést kellett volna adni, de erre a Kádár-rendszer képtelennek bizonyult.

A világgazdasági folyamatoktól, de különösen az európai integrációtól való elzárkózás végzetesnek bizonyult, s több évtizedre lelassította a gazdasági fejlődést. (Ha nem is voltak mindig korszerűek az 1956-os követelések a Nyugat felé való nyitás vonatkozásában, de egyértelműek igen.) Az ilyen értelmű 1956-os követelések ha érvényesülhettek volna a társadalmi-politikai gyakorlatban, akkor háttérbe szorul a reakciós eszmeiség a modernitással szemben, az idejét múlt rendi szervezkedés a civil társadalommal szemben – s mindez a maga idejében és nem nagy történelmi késéssel. A demokratikus gyakorlat szelktált volna és nem az önkényes politikai erőszak.

A Kádár-korszak téveszméi felelősek azért, hogy a társadalom 35-40 éves késéssel ismerkedik meg és kezdi alkalmazni éppen napjainkban a legkorsze-

rűbb tudományos-műszaki eredményeket, termelési-szervezési megoldásokat, világpiaci műszaki, minőségi, gazdasági követelményeket, szabványokat és mércéket az ipari és mezőgazdasági termékek előállításában. A késleltetett, lefékezett fejlődés ára óriási: elszegényítette a magyar társadalmat. Téveszméikkel a szegénységet konzerválták, amitől állítólag éppen ők akarták megszabadítani a magyar társadalmat.

Magyarország 1920 után nagy bürokráciát örökölt a Monarchiától. A bonyolult és nehézkes ügyintézés útvesztőit azonban a Kádár-korszak művészi szintre emelte. Azáltal, hogy az államaparátust pártállamá alakította, az ügyintézés átláthatatlanná vált. A szükségben, bajban szenvedő embert törpévé tette és kiszolgáltatta a kéjelgő bürokraták kénye-kedvének. Az embert megfosztotta büszkeségétől, tartásától. A magyar ember még mindig nem kapta vissza méltóságát az állammal szemben. Ez is a Kádár-rendszer által lefékezett fejlődés napjainkig ható következménye.

A „kompromisszumok nagy robotosa”, Kádár János akkor tette a hangsúlyt a munkás-paraszt szövetségére, amikor teljesen új típusú, a történelemből addig ismeretlen kihívásokkal kellett volna szembesülnie. Ez nem történt meg. A különben is nagy késésben levő gazdasági fejlődést és társadalmi átrétegződést, személyisége és téveszméi következtében, tovább késleltette. A történelem nem bocsáthat meg annak, aki erre csak halála előtt néhány hónappal jön rá. Embertől nem kaphat bünbocsánatot.

Nemzet és demokrácia

Mint ahogyan azt a Szovjetunió szétesése utáni események is tanúsítják, a balti népek (észtek, lettek, litvánok) nemzettudata nem sérült, ami szinte hihetetlen, de így van, érintetlen maradt. A balti kis népeket előbb a cári Oroszország, majd a Szovjetunió is többször leigázta, bekebelezte, önálló és független államiságukat megszüntette. A Szovjetunió „tagköztársaságaivá” degradálta őket. Mérhetetlenül sokat szenvedtek. Sorsuk végeláthatatlan véres megtorlás, Szibériába történő deportálás, széttelepítés volt. Megismerték az elnyomás minden válfaját. Ennek ellenére megőrizték nemcsak nemzeti öntudatukat, de szabadságszeretetüket, a nemzeti önállóság és a függetlenség utáni vágyukat a Szovjetunió belül is.

Nem így történt ez a Kádár-korszak Magyarországal 1956–1987 között. Magyarország nem volt a Szovjetunió tagköztársasága, ennek ellenére 1956 után rosszabb helyzetbe került nemzeti önállósága és függetlensége, mint a balti rokon népeké.

Önként jelentkezett egy ország a csatlós szerepre!

Bár az 1956-os események után évtizedekig hidegháborús hangulat uralkodott a két nagyhatalom között, a szovjet katonaság Magyarországon maradt (állítólag „ideiglenesen Magyarországon állomásoztatott státusban” – csaknem 35 évig), még a levert magyar forradalomnak és szabadságharcnak is óriási nemzetközi politikai és belpolitikai hozadéka kellett volna legyen a magyar nemzettudat szempontjából – ha azt az uralkodó magyar kommunista elit érzékelt volna. Világnézeti korlátai, téveszméi ebben tökéletesen megakadályozták. 1956-1987 között egyszer sem adta tanúbizonyságát annak, hogy észrevegye: 1956-nak óriási hozadéka és öröksége van akár a jelenben történő cselekvés, akár a jövő szempontjából. A Kádár-rendszert ebben megakadályozta minden szabad polgár iránt érzett elzárkózása, bizalmatlansága, megvetése, utálata.

A nemzettudat elködösítését (állampolgári tudatra való szűkítését) a magyar kommunisták 1956-ig a proletár internacionalizmus nevében a Kommunista Internacionálé, majd a Szovjetunió parancsára tették. A Kádár-rendszer azonban 1956 után önként vállalta ezt a szerepkört, s ideológiai meggyőződésből, előítéletből, téveszméből bűnös politikai gyakorlatot csinált.

A nemzettudatot nem lehet állampolgári tudatra szűkíteni.

Aki ezt teszi, saját népe államának helyére egy nemzetietlen államot helyez és kormányoz. Mindaddig, amíg a nemzetközi közösséget nemzeti államok alkotják – ez politikai bűn. Egy nép nemzettudatának a gyengítése másokéval szemben – politikai bűn, s aki ezt teszi, saját népe és nemzete megmaradásának az esélyét gyengíti, vonja kétségbe és végtére is tagadja.

Sem az akkori cselekvési lehetőségeket, eshetőségeket és esélyeket számbavéve, sem utólag elemezve az akkori állapotokat, a Kádár-rendszer soha nem vett észre, nem érzékelt lehetőséget a demokratikus alternatívá-

ra a nemzettudat kimutatásában. A nemzettudatot tömegtudatként kezelte, s ezáltal az állam feletti uralkodóvá tette önmagát, az államot pedig a társadalom fölé helyezte. A nemzettudatot kezdetben a proletár diktatúra, azután a kommunista tudat „hegemóniája”, s végül a munkás-paraszt szövetség eszmeisége helyettesítette. Ezáltal a Kádár-rendszer lehetővé tette abszolút ideológiai uralmát nemcsak az állam, de a társadalom felett is.

A nemzettudat tartalmának kiürítése egészen napjainkig húzódik. A nemzettudat még mindig nem fénylik olyan fényesen, mint az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom idején. Az az elítélő, elutasító közvélemény, amellyel a Szovjetunió 1956 után évtizedeken keresztül szembekerült, nagyon erőssé tehetné volna a magyar belpolitikában az önálló politikai gondolkodást és cselekvést. A magyar nemzettudat önálló és kiteljesült kinyilvánításának nagyobb veszélyt jelentő akadály 1956 után már nem lett volna, csak gerinces tartás és bátorság kellett volna hozzá a Kádár-rendszer részéről – de éppen ez hiányzott. A szovjetek (oroszok) újabb katonai intervencióba Magyarországon semmiféleképpen sem merészkedtek volna, hiszen lehetetlenné és tarthatatlanná tette volna belső erőviszonyaikat és nemzetközi pozíciójukat. A Kádár-rendszernek semmiféle újabb „pacifikáló” külső beavatkozástól nem kellett volna tartani – de hiányzott a becsület és a bátorság az önálló cselekvésre.

Csatlósszindróma

A Szovjetunió vezetősége teljesen tudatában volt annak, hogy milyen óriási kockázatot vállal magára, amikor katonailag beavatkozott a magyarországi eseményekbe, ami megbonthatta volna ingatag belső erőegyensúlyát. Bár haderejét „ideiglegesen” Magyarországon állomásoztatta, egy újabb katonai beavatkozásra Magyarországon semmiféleképpen nem kerülhetett volna sor. A szovjeteknek (oroszoknak) Dzsingisz kánhoz hasonlatos szemük volt a helyzet felmérésére, és kiválasztották azt, aminek támogatására őszintén számíthatnak. Zseniálisan választottak. Ennek köszönhetően és ezáltal a „külső pacifikáló erőt” a magyar politikai életen belülre helyezték: belső pacifikáló erővé változtatták. A Kádár-rendszerben valóban megtalálták a Szovjetunió leghűségesebb, legtöbb tudatos és „okos” érvel, ragaszkodó politikai intelligenciával igazodó szövetségesét, támogatóját – csatló-

sát (jól ismert, hogy a legutolsó csatlósból Magyarországot a leghűségesebb szövetségessé – de ismét csatlóssá tették).

Csakhogy, a csatlósi állapot mindig szolgálalkúséggel jár. Ez a szolgálalkúség járja át a magyar politikát és társadalmat azóta egészen napjainkig. Kialakult a politikusnak az a típusa, aki imádja a birodalmakat, előtte csúszómászó, hasra eső, önmagát, ha kell, ha nem, a nagyhatalmak előtt hátréba vágó; a társadalmi ranglétrán fölfelé meghunyászkodó, lapító, kétszínű, pozícióhajhász; lefelé érzéketlen mások baja iránt, a szociálisan elesettbe mindenkor belerúgni képes, részvétet nem ismerő bürokrata. Ez a társadalom rosszabb embertípust nevelt ki, mint a legkegyetlenebb kapitalizmus. Évtizedekre lesz szükség, míg az új politikai és társadalmi viszonyok határára átnevelődik a magyar.

Azáltal, hogy 1956 után a Kádár-rendszer önként vállalta a csatlós szerepet, Magyarország végül is nemzetközi jogi szubjektummal (saját határokkal, valutával, politikai és jogrendszerrel) bíró, látszólag független országgént létező és tevékenykedő ország maradt, valójában az ország politikai vezetősége mindezt „önként” erősen korlátozta a proletár internacionalizmus szellemében.

A Kádár-rendszer nemcsak a külpolitika és a „honvédelem területén” vállalta fel a szövetségi kötelezettségeket”, hanem a belpolitika területén is elfogadta a diktátumot és alkalmazkodott a szovjet belső viszonyokhoz. A Kádár-rendszer szinte mindig úgy ítélte meg, hogy a „nemzetközi helyzet egyre fokozódik”, s ezért az oroszok által tollba mondottakat komolyan kell venni. Minden szovjet követelést, hogy erősebbnek és meggyőzőbbnek tűnjön a Varsói Szerződés és a Kölcsönös Gazdasági Segítség Tanácsa, „konszenzusa” mögé bújtattak, hogy ezáltal is még nehezebben lehessen neki észérvekkel ellenállni, politikai cselekedettel érvénye alól kibújni. Ez csaknem teljesen fölöslegesnek bizonyult Magyarország esetében. Nemcsak Rákosiék, de a Kádár-rendszer is úgy viselkedett, mint a Szovjetunió egyik tagköztársaságának Moszkvából kinevezett és jóváhagyott vezetősége. A Kádár-rendszer e tekintetben (s ezért a nemzettudat felvállalása tekintetében is) rosszabb, gyengébb politikai akaratú volt a Varsói Szövetség és a KGST többi országának valamennyi egymást követő vezetőségénél, holott legkevésbé kellett volna annak lennie az 1956-os hozadék alapján. (Ismét hangsúlyoznom kell: a leverett szabadságharcnak és forradalomnak is óriási a hozadéka nemzetközi viszonyokban a leigázó és leigázott népből. A kis né-

pek évszázadokon át ápolják ezt a hozadékot. Például, ilyen kitartóan ápolják nemzettudatukat az írek: az angolok elvették ugyan még nyelvüket is, de a nemzettudatuk sértetlen maradt).

A kis népek leverett szabadságharcának és forradalmának hozadéka sohasem veszik kárba: sem a tragédia napján, sem utána. Ellenkezőleg, éppen a jövő kamatoztatja (még a leigázó nép emlékezetében is).

Nyilvánvaló, hogy a Kádár-rendszer sem a tragédia napján, sem utána nem fogta fel a szabadságharcnak ezt a látszólag elveszett hozadékát; nem érzekelte, hogy mennyire kitágulhattak volna a bátor politikai cselekvés határai. Nemcsak a győztes, de a vesztes szabadságharcnak is a nemzetközi színterén és a nemzettudatban egyaránt beérik a gyümölcse. A Kádár-rendszer politikájának nem volt sajátja a távlatokban való gondolkodás, s ezért a pillanatnyi érdek és cselekvési kényszer határát képtelenek voltak átlépni. Az 1956-os vereség ellenére is Magyarország megmaradhatott volna modern nemzetállamnak, ha a nemzettudatot nem rendelik alá a szovjethez való hűség szólamának, a proletár internacionalizmus „kötelezettségeinek”. Ezek 1956 után és 1987 előtt nem voltak üres politikai szólamok, hanem mögöttük elszánt, eszmeileg elvakult, a nemzettudatot minden vonatkozásában tagadó, jól szervezett politikai cselekvés volt. Erről a politikai cselekvésről hitette el a Kádár-rendszer, hogy társadalmi konszenzus eredménye, s hogy minden társadalmi réteg egyetértésén alapul a csatlós szerep vállalása.

Bűn volt a csatlós szerepéhez politikai legitimitást adni. A Varsói Szerződés és a KGST csak látszólag hasonlított az Európai Unióhoz és a NATO-hoz. Az előző két szervezet kizárólag a szovjet érdekeket szolgálta ki. Az utóbbi két szervezet, teljes egészében tiszteli a nemzetállamok vétőjogát.

Az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom öröksége

Az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom eseményeit az akkori kor összefüggéseiből, ellentmondásaiból és lehetőségeiből kell megérteni és magyarázni. Charles Gáthy magyar származású amerikai kutató történész szerint elkerülhető lett volna a szovjet katonai intervenció. Alig hiszem. Hacsak nem arra gondol, hogy azok fejét megkímélte volna a kard pengéje, akik azonnal be-

hódolnak. Ha ez történt volna, az 1956-os eseményeket ma nem tekinthetnénk sem szabadságharcnak, sem forradalomnak. Nem szolgálnának örök világitótoronyként, fényes csillagként (Faludi György) a magyar jövő számára.

Azt azonban mindenféleképpen meg kell állapítani, hogy a Kádár-rendszer nem élt a helyzetéből adódó lehetőségekkel. Ezek a lehetőségek mindig (30 éven keresztül) adottak voltak, s nem kellett volna a berlini fal leomlásáig, a vasfüggöny átvágásáig és a Szovjetunió széthullásáig várni.

A minden időben dogmatikus (magukat agyafúrtsággal álcázó) magyar kommunisták gondolkodásában és a mindenkor szolgálékú jellemalkatukban keresendők a magyar gazdasági és társadalmi fejlődés lelassulásának és az önbecsülő nemzettudat megsemmisítésének az okai. Övéké a felelősség azért, hogy az önbecsülő nemzettudatot önmarcangolón szégyentudatúvá változtatták. Ezáltal olyan pusztítást végeztek a jövőt építő legfontosabb gazdasági erőforrásban, az egyéni kezdeményezésben és a közösségi összefogás emberi erőforrásaiban, aminek a következményei nemcsak ma érezhetők, hanem a következő nemzedékben is.

Nem lehet önállóan irányítani egy országot úgy, hogy „jaj mit mondanak majd erre Moszkvában”. Ez csak szépített formája a parancsvárásnak. Az ilyen mocskából kifehérített csatlós szerep vállalása teljesen tarthatatlanná és nyilvánvalóvá vált 1987 után.

Éppen az 1987-es politikai közmegegyezés bizonyította az 1956-os magyar szabadságharc és forradalom igazságát, s most már egyben győzelmét is. Ha nem a „vak vezet világtalant” ideológiája lett volna uralkodó politikai eszmeiség – ez megtörténhetett volna már 1957 után, de mindenképpen 1987-nél jóval korábban.

Amikor ilyen kemény, ostorozó ítéletet mondok ki egy 30 éves korszakról, egy pillanatig sem tévesztem szem elől azt, hogy a nemzettudatot pusztító eszmeiség a magyar történelemben nem kizárólag a kommunista ideológia „monopóliuma” volt (s ma sem az). **A nemzetvesztő és nemzettudatot romboló eszmeiségnek Magyarországon megvan a több évszázados története. Nemcsak a kommunista dogmatizmus, de az értékeiből kisiklott polgári gondolkodás velejárója is. Benne van minden szolgálékúságban, idegen hatalom kiszolgálásában, birodalomimádatban.**

A Kádár-korszak a kommunizmus megvalósításának az eszméjét a nemzeti érdekeket és értékeket helyettesítő állami ügyre zsugorította. A saját téveszméit úgy tüntet-

te fel, mint a magyar nép sok évszázados törekvéseit. Az, aki behozatali téveszmék és hazugságok gyakorlatba ültetésének váltoáramával sokkolja a társadalmat, erőszakkal nyúl bele a társadalmi folyamatokba – ahelyett, hogy észrevenné idejekorán, mi is az, ami belül megérett a változásra, és ennek evolúciós gyorsítására –, nemzetvesztő politikát folytat. A mai magyar polgárnak meginog a bizalma a demokrácia intézményrendszerében. Kétkelkedni kezd a magyar parlamentáris demokrácia hatékonyságában, utálattal és megcsömörlötten fordul el a polgári pártok tevékenységétől. A politikai közéletben „úri murit”, „úri huncutságot” lát. Természetesen az életszínvonal romlása és a munkanélküliség problémája elsőbbséget élvez a köztudatban. Ennek ellenére végre csökken azok száma, akik a Kádár-rendszerben látják a megoldást.

A magyar nemzet döntő többsége (a határon túli magyarok pedig kezdettől fogva!) vallják, hogy nincs ok nosztalgiázásra, egyetlen érv sem tanúsítja a Kádár-rendszer társadalmi problémákat megoldó képességét. Elfogadott meglátás a közvéleményben, hogy új problémamegoldó rendszerekben kell gondolkodni. A polgári demokrácia ehhez nélkülözhetetlen. Az egy ezrelék támogatást élvező magyar kommunista pártot kivéve, ma Magyarországon nincs olyan párt, amely ne ismerné el a magántulajdonon alapuló szociális piacgazdaság ösztönző hatását a termelőeszközök folyamatos fejlődésére, a tudományos-műszaki forradalom eredményeinek közhasznúvá és hozzáférhetővé tételét a társadalom minden rétege számára, a többpártrendszeren alapuló politikai rendszert és parlamentarizmust, a jogállamiságot, az emberi jogok feltétlen érvényesítését. Ma Magyarországon éppen ezért csak polgári pártok vannak. A polgári jobboldal és a polgári baloldal néz szembe egymással, verseng a hatalomért, s hol kormánypárti, hol ellenzéki pozícióba kerül. Ezek a polgári pártok együttesen örökösei 1956 hagyatékának.

Persze, hogy a mai magyar polgári baloldal a Kádár-rendszer hasznélvezőiből és „szökevényeiből” tevődik össze: övéké volt a szaktudás, a szervezőkészség, a társadalmi és politikai helyzetismeret, a hazai és nemzetközi gazdasági kapcsolatok ismerete, a korábbi előjogaik tökévé kovácsolása, s még sok minden más. Sajnos, ez már csak így van és volt a történelemben. (Nagy-Britanniában, Franciaországban és Németországban is ez a folyamat, több száz évvel ezelőtt ugyanilyen „csúnya, viszszatasztító, undorító módon” végbement, az USA viszont sokkal „becsületesebben” haladt a polgárosodás útján.)

A magyar polgári társadalom mostani fejlődése nem ítéhető meg a kispolgári moralizálás, jajveszékelés, dünnögés és örökös méltatlankodás szempontjából. Objektív tényekből induljunk ki! Az, hogy kinek „sáros a háta”, milyen a múltja, valakinek fontos lehet a maga személyes emlékezete szempontjából, a történelmi folyamat megítélése szempontjából viszont egyre jobban veszít megtévesztő erejéből. Így kezeli ezt a kérdést az egész Nyugat is Magyarország és a többi közép-kelet-európai volt szocialista ország esetében.

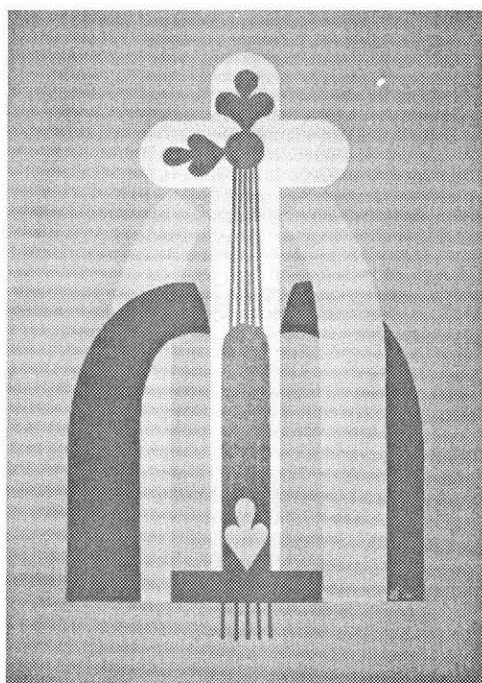
Ma Magyarországon gyűlölködés, elkeseredett harc folyik 1956 örökségéért. A polgári jobboldal (amely a sajátos magyar történelmi fejlődés következtében sokkal tagoltabb) ki szeretné szorítani a polgári baloldalt ebből az örökségből. Ez lehetetlen, mert a baloldal polgári értékeiben egyre jobban konszolidálódik, a nyugati modernitásra a jobboldalnál is fogékonyabb nemzetközi eredményei vannak, az EU elfogadta stb. stb. De a polgári baloldal sem zárhatja ki a jobboldalt 1956 örökségéből. Ha ez megtörténne (vagy akár erre való törekvés lenne a polgári baloldal részéről), nagyon színtelenné válna a magyar politikai közélet. Magyarország történelmének fele elveszne. Semmivé válnának felbecsülhetetlen nemzeti értékek. Sohasem lehet tudni, hogy a jövőben melyikre lesz ismét szükség! **A nemzeti hagyománytisztelet a jövő egyetlen záloga, a polgári baloldal sem lenne e**

nélkül életképes, semmivé válna, vagy idegen szolgálatba állna, vállalva ismét a gyűlölt csatlós szerepet – a magyar történelem legnagyobb átkát.

A magyarok 1956-ban egy birodalom ellen fogtak fegyvert. Elvetették a birodalom észjárását és a mindenkor vele járó elnyomást. Van ennek egy jövőre vonatkozó tanulsága. Ha a nemzeti érdek úgy kívánja, ellent kell tudni mondani akár az önként vállalt EU-nak is; a multinacionális cégek nemzeti érdeket sértő egyeduralmi (állam az államban) törekvéseinek, a magában nagy veszélyt rejtő társadalmi feszültségek és egyenlőtlenségek iránti vak-ságnak, az esélyegyenlőség iránti érzéktelenségnek minden gazdasági ágazatban és társadalmi rétegben, az egészségszolgálatban, valamint a szakképzés hozzáférhetősége területén.

Ugyanakkor 1956 tanulsága szerint a szabad polgárok közösségét kell megőrizni és fejleszteni a magyar történelmi és kulturális hagyományok, valamint az irodalom, művészet és a tudomány minden ágazatának ápolása és fejlesztése által.

A nemzeti értékek megőrzése és védelme nem gyengülhet. Ha ez megtörténne, 1956 soha el nem halványuló szelleme cselekvésre készítené azokat, akik nem sajnálják feláldozni fiatal életüket a nemzeti és emberi szabadság oltárán.

Siratóének III.